

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ПЕРЕДОВИЙ ДОСВІД ВІТЧИЗНЯНИХ ЗВО

MODERN MODELS OF DISTANCE LEARNING: BEST PRACTICES OF DOMESTIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Стаття присвячена висвітленню особливостей сучасних моделей дистанційного навчання, виходячи із передового досвіду вітчизняних закладів вищої освіти. Розглянуто проблематику дистанційного навчання у закладах вищої освіти з позиції теоретичного аспекту. Визначено, що дистанційна освіта в закладах вищої освіти України базується на Наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 25.04.2013 № 466 та Законі України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. Визначено, що для реалізації будь-якої моделі дистанційного навчання основним джерелом інформації є віртуальне середовище. Проаналізовано особливості сучасних моделей дистанційного навчання у вітчизняних закладах вищої освіти, наприклад, в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі, Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, Криворізькому державному педагогічному університеті, Національному університеті біоресурсів і природокористування України, Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Встановлено, що дистанційне навчання у закладах вищої освіти України проводиться на базі платформ LMS MOODLE, Zoom, Microsoft Teams, Google Classroom, Google Meet, Elearn, а також додатків Viber, Telegram та Skype. Розглянуті особливості моделей дистанційного навчання у закладах вищої освіти засвідчують, що застосування технологій дистанційного навчання у вітчизняних закладах вищої освіти підвищує та покращує ефективність освітнього процесу, що значною мірою залежить від бажання викладачів впроваджувати дистанційне навчання та бажання самих студентів навчатися в умовах дистанційного навчання. З огляду на це, визначено, що перспективним напрямком розвитку дистанційної освіти у закладах вищої освіти України повинна стати тісна співпраця розробників програмного забезпечення дистанційної освіти, методистів дистанційної освіти та викладачів закладів вищої освіти.

Ключові слова: дистанційне навчання, освіта, освітній процес, заклад вищої освіти, платформа.

The article is devoted to highlighting the peculiarities of modern models of distance learning based on the best practices of domestic higher education institutions. The problems of distance learning in higher education institutions are considered from the theoretical point of view. It is determined that distance education in higher education institutions of Ukraine is based on the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine "On Approval of the Regulation on Distance Learning" of 25.04.2013 No. 466 and the Law of Ukraine "On Higher Education" of 01.07.2014 No. 1556-VII. It is determined that for the implementation of any model of distance learning, the main source of information is the virtual environment. The article analyzes the features of modern models of distance learning in domestic higher education institutions, for example, at Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, Kryvyi Rih State Pedagogical University, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Lesya Ukrainka Volyn National University. It has been established that distance learning in higher education institutions of Ukraine is conducted on the basis of LMS MOODLE, Zoom, Microsoft Teams, Google Classroom, Google Meet, Elearn, as well as Viber, Telegram and Skype applications. The considered features of distance learning models in higher education institutions show that the use of distance learning technologies in domestic higher education institutions increases and improves the efficiency of the educational process, which largely depends on the desire of teachers to implement distance learning and the desire of students to study in distance learning. Given this, it is determined that a promising direction for the development of distance education in higher education institutions of Ukraine should be close cooperation between developers of distance education software, distance education methodologists and teachers of higher education institutions.

Key words: distance learning, education, educational process, higher education institution, platform.

УДК 378.147
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.2.47>

Яручик В.П.,
канд. філол. наук, доцент,
завідувач кафедри української
літератури
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Яручик О.Б.,
канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри полоністики
та перекладу
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Констанкевич І.М.,
докт. філол. наук, професор,
професор кафедри української
літератури
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовив потребу та інтерес до дистанційної освіти на початку цього століття. Однак для успішного впровадження дистанційного навчання потрібні спеціально розроблені курси, відповідна технічна підтримка, кваліфіковані фахівці та ефективні методи навчання. Тенденції глобалізації також впливають на зростання мобільності, вимагаючи більшого використання інформації та комунікацій, удосконалення технологій для надання освітніх послуг і вивчення нових підходів до навчання. Дистанційне навчання розширює охоплення споживачів освітніх послуг, відкриває освітні можливості, запроваджує

систему безперервного навчання протягом життя, створює додаткові робочі місця та індивідуалізує навчання при забезпеченні масовості. В умовах сьогодення дистанційне навчання стрімко змінює уявлення про освіту, адже звичайний освітній процес все більше переходить від традиційних занять в аудиторіях до віртуальних просторів, які пропонують цінність і новий потужний інструментарій.

Проблема дослідження сучасних моделей дистанційного навчання – це проблема реалізації освітніх програм з різними підходами, оскільки без використання інформаційно-цифрових технологій та глобальної мережі Інтернет неможливо досягти якісної реалізації освітнього процесу

у дистанційному режимі. Тому питання вивчення сучасних моделей дистанційного навчання є особливо важливими та зумовлюють актуальність тематики цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика дистанційного навчання у ЗВО є широко дослідженою. Так, Н. Матіяна, Т. Лисенко та О. Дмитрієнко, вивчаючи сучасні моделі дистанційного навчання, наголошують, що, модель дистанційного навчання викладач визначає самостійно. При виборі він повинен зважити всі переваги та недоліки різних моделей дистанційного навчання, і якщо жодна з них йому не підходить, він має можливість далі розвивати та впроваджувати авторську модель. Вибираючи модель дистанційного навчання, викладач повинен враховувати декілька чинників, серед яких: обсяг програмного матеріалу; наявність електронних джерел та їх доступність при проведенні дистанційного навчання, можливість використання цих джерел у роботі; наявність освітніх платформ [3, с. 84]. А. Стадній наголошує, що ефективна структурно-функціональна модель організації мережевого курсу дистанційного групового навчання повинна мати п'ять складових: 1) цільова складова, яка визначає мету освітнього процесу; 2) змістова, яка залежить від суб'єкта освітнього процесу та компетентностей викладача; 3) діяльнісна, яка пов'язана із засвоєнням знань і формуванням умінь і навичок в освітньому процесі діяльності; 4) діагностична, яка є невіддільною частиною освітнього процесу, на основі якої встановлюється контроль над знаннями студентів, а також аналізується та оцінюється ефективність освітнього процесу; 5) соціально-емоційна, яка забезпечує пряме спілкування та взаємодію усіх учасників освітнього процесу [8, с. 153–155]. Т. Ярошенко вивчає особливості дистанційного навчання в системі вищої освіти з огляду на сучасні тенденції та зауважує, що значних змін зазнає робота викладачів, які використовують дистанційне навчання. У дистанційному форматі навчання основним завданням викладачів виступає підготовка дистанційних курсів на основі наявних першоджерел і розробок з окремих предметних галузей. На думку вченої, стрімке поширення дистанційного навчання збільшує кількість освітніх програм і систем, освітніх середовищ і платформ для дистанційного навчання [12, с. 18]. С. Сисоєва та К. Осадча, аналізуючи стан, технології та перспективи дистанційного навчання у вищій освіті України, виокремили такі перспективи розвитку дистанційного навчання в Україні: 1) забезпечення оновлення програмного забезпечення; 2) забезпечення широкомасштавного доступу до мережі Інтернет; 3) організація співпраці розробників програмного продукту дистанційного навчання, методистів дистанційного навчання та викладачів ЗВО для розробки

стратегії використання нових інформаційних технологій у дистанційному навчанні; 4) кадрове забезпечення дистанційного навчання, підготовка фахівців у сфері дистанційного навчання з урахуванням сучасних тенденцій розвитку інформаційних та освітніх технологій; 5) розробка та надання платформи з інтуїтивно зрозумілим програмним інтерфейсом для створення дистанційних курсів; 6) створення та адаптація інформаційних технологій та дистанційної освіти, а також методичних розробок підтримки нових технологій дистанційного навчання у ЗВО тощо [9, с. 279]. Н. Яремчук та О. Лавро наголошують, що дистанційна освіта – це не лише виклик сьогодення, а й основа всебічного оновлення форм, методів і принципів вищої освіти. Саме організація дистанційного навчання впливає на зміну характеру взаємодії між методами навчання, джерелами інформації та освітніми структурами та, звичайно, на взаємодію між предметами, часом навчання, курсами та місцями [11, с. 81].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри велику кількість робіт, присвячених досліджуваній проблематиці, потребують подальшого вивчення питання виділення особливостей сучасних моделей дистанційного навчання, які застосовуються вітчизняними ЗВО.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у виділенні особливостей сучасних моделей дистанційного навчання, виходячи із передового досвіду вітчизняних ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дистанційна освіта практикується в Україні вже близько 20 років, починаючи з 2000 року із запровадженням державної політики щодо розвитку концепції дистанційної освіти та прийняттям інших законодавчих документів, зокрема нового «Положення про дистанційне навчання» [7] та Закону України «Про вищу освіту» [8]. Так, 25 квітня 2013 р. Міністерство освіти і науки України видало Наказ № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» [7], в якому зазначено, що дистанційне навчання – це «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій».

На сучасному етапі розвитку дистанційної освіти дистанційне навчання спрямоване на впровадження принципово нових моделей в освітній процес. Такі моделі включають проведення конференцій, самостійну роботу або роботу окремої групи здобувачів освіти з різними джерелами інформації, підготовленої викладачами,

використання проєктних технологій, впровадження навчальних та інші видів діяльності на основі використання інформаційно-комп'ютерних технологій. Для реалізації будь-якої моделі дистанційного навчання основним джерелом інформації є віртуальне середовище, яке забезпечує доступ до багатьох віртуальних бібліотек не лише в Україні, а й у всьому світі. На цій фазі викладач виступає регулятором і особою, яка керує освітнім процесом, функції якого можуть бути різноманітними від інформаційних до контрольних. У той час як викладач віч-на-віч є основним джерелом інформації, дистанційне навчання перетворює його із надавача знань на шукача інформації.

Щодо передового досвіду використання сучасних моделей дистанційного навчання, то, наприклад, викладачі Університету Григорія Сковороди в Переяславі Л. Ткаченко та О. Хмельницька наголошують, що у цьому ЗВО, крім традиційних моделей навчання, широко використовуються технології дистанційного навчання. Цей підхід до освіти включає як очне, так і дистанційне навчання на різних платформах. У більшості випадків для забезпечення якості навчальних програм використовується платформа Moodle, яка безпосередньо підтримує навчальні програми. Також популярні в у Університеті Григорія Сковороди в Переяславі такі платформи дистанційного навчання як Zoom, Microsoft Teams, Google Classroom і Google Meet [10, с. 93–94].

На кафедрі української літератури факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка Українського державного університету імені Михайла Драгоманова для дистанційного навчання також використовується платформа Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment), а віртуальне навчальне середовище надає викладачам, студентам і адміністраторам розширений набір інструментів для дистанційного навчання [2].

Дистанційне навчання на кафедрі української та зарубіжної літератур Криворізького державного педагогічного університету передбачає: 1) створення груп у додатку Viber; 2) розміщення конспектів лекцій на платформі MOODLE; 3) проведення відеоконференції з допомогою платформи ZOOM; 4) проведення перевірки виконаних завдань через персональну електронну пошту викладача. Також на кафедрі активно використовують такі додатки як Telegram та Skype [1].

На кафедрі іноземної філології і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України дистанційне навчання проходить на базі електронних навчальних курсів дисциплін, який складає собою комплекс педагогічних і систематичних матеріалів з дисциплін та освітніх послуг, призначених для організації індивідуального та групового навчання з використанням

інформаційних, телекомунікаційних та дистанційних технологій. Дисципліни на базі електронних навчальних курсів представляються на освітньому порталі кафедри. Робота освітнього порталу організована на основі використання платформи дистанційного навчання Elearn і складається з двох типів електронних ресурсів: 1) ресурси для донесення контенту з навчальних матеріалів до студентів (електронні конспекти лекцій, мультимедійні презентації на лекціях, структуровані рекомендації тощо); 2) ресурси, що забезпечують закріплення навчального матеріалу, формування компетентностей і вмінь, самоперевірку та оцінювання (наприклад, завдання, тести, анкети, форуми тощо) навчальних досягнень здобувачів вищої освіти [4].

У Волинському національному університеті імені Лесі Українки дистанційне навчання проводиться на базі навчальної платформи LMS MOODLE. Так, у Положенні про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки [5] зазначено, що метою дистанційного навчання є надання освітніх послуг з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для навчання за певними освітніми рівнями відповідно до державних стандартів освіти за програмою підготовки громадян до вступу в освітні заклади, навчання іноземців та підвищення кваліфікації кадрів.

Так, на кафедрі української літератури та кафедрі полоністики та перекладу Волинського національного університету імені Лесі Українки дистанційне навчання реалізується таким чином: 1) передбачається застосування дистанційного формату як самостійної форми навчання; 2) використовуються технології дистанційного навчання для забезпечення різних форм навчання.

Для впровадження дистанційного навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки створено центр дистанційного навчання, який є самостійним структурним підрозділом. Освітній процес за дистанційною формою навчання проходить у формі самостійної роботи, педагогічного інструктажу, виробничої практики, професійної та практичної підготовки, контрольних заходів. Самостійна робота є основною формою організації дистанційного навчання. Основними видами навчальних занять у режимі дистанційного навчання є лекції, семінари, практичні заняття, лабораторні заняття та консультації. Лекції, консультації та семінарські заняття проводяться зі студентами дистанційно, синхронно або асинхронно залежно від навчального плану. Практичні заняття, на яких виконуються реальні (контрольні) завдання, проводяться асинхронно дистанційно. Дистанційне навчання в ЗВО проходить із використанням таких платформ як LMS Moodle, Office 365 Teams, Google Classroom тощо.

Центральним елементом, на якому об'єднуються учасники дистанційного навчання Волинського національного університету імені Лесі Українки, є е-платформа. У цьому середовищі викладачі створюють і наповнюють курси (зокрема мультимедійними ресурсами), пристосовуючи їх до потреб і здібностей кожного студента та підтримуючи діяльність студентів. Студенти взаємодіють з викладачем, відкриваючи весь зміст курсу, організовуючи завдання, виконуючи вправи або завдання, перевіряючи прогрес у навчанні, виконуючи завдання для самооцінювання або переглядаючи завдання для оцінювання. Викладачі та студенти можуть спілкуватися індивідуально або в групах, пропонувати теми для обговорення та створювати спільні документи. Адміністратори ЗВО забезпечують підтримку цієї системи та керують доступом і дозволами викладачів і студентів, встановлюють зв'язки із зовнішніми інформаційними системами (адміністративні документи, каталоги, академічні ресурси тощо).

Висновки. За результатами проведених досліджень визначено особливості сучасних моделей дистанційного навчання у вітчизняних ЗВО, наприклад, в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі, Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, Криворізькому державному педагогічному університеті, Національному університеті біоресурсів і природокористування України, Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Розглянуті особливості моделей дистанційного навчання у ЗВО засвідчують, що застосування технологій дистанційного навчання у вітчизняних ЗВО підвищує та покращує ефективність освітнього процесу, що значною мірою залежить від бажання викладачів впроваджувати дистанційне навчання та бажання самих студентів навчатися в умовах дистанційного навчання. Тому перспективним напрямком розвитку дистанційної освіти у ЗВО України повинна стати тісна співпраця розробників програмного забезпечення дистанційної освіти, методистів дистанційної освіти та викладачів ЗВО.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дистанційне навчання під час карантину. Кафедра української та зарубіжної літератур. Криворізький державний педагогічний університет.

URL: <https://kdpu.edu.ua/ukrainskoi-ta-zarubizhnoi-literatur/navchalno-metodychna-robota/dystantsiine-navchannia-v-umovakh-karantynu/10927-dystantsiine-navchannia-pid-chas-karantynu.html>

2. Кафедра української літератури. Факультет української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка. Український державний університет імені Михайла Драгоманова. URL: <https://fuf.edu.ua/struktura/kafedra-metodyky-vykladannia-ukrainskoi-movy-i-literatury?view=category&id=35>

3. Матіяна Н., Лисенко Т., Дмитрієнко О. Сучасні моделі дистанційного навчання. Українських педагогічний журнал. 2021. № 2. С. 84–95.

4. Навчально-методичне забезпечення, робочі програми, ЕНК. Кафедра іноземної філології і перекладу. Національний університет біоресурсів і природокористування України. URL: <https://nubip.edu.ua/en/node/26884>

5. Положення про дистанційне навчання у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL: <https://ed.vnu.edu.ua/71-2/%D0%BD%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8-%D0%B2%D0%BD%D1%83-%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96-%D0%BB%D0%B5%D1%81%D1%96-%D1%83>

6. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

7. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: МОН України; Наказ, Положення від 25.04.2013 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>

8. Стадній А. С. Моделі дистанційного навчання. Актуальні питання гуманітарних наук. Т. 4, № 29. С. 151–156.

9. Сисоєва С. О., Осадча К. П. Стан, технології та перспективи дистанційного навчання у вищій освіті України. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. Том 70, № 2. С. 271–284.

10. Ткаченко Л. В., Хмельницька О. С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальній школах. 2021. № 75, Т. 3. С. 91–96.

11. Яремчук Н. Я., Лавро О. О. Дистанційне навчання у ЗВО: можливості та перспективи. Молодий вчений. 2021. № 8(96). С. 79–81.

12. Ярошенко Т. Дистанційне навчання в системі вищої освіти: сучасні тенденції. Engineering and Educational Technologies. 2019. № 7(4). С. 8–21.